

תכנון מגדרי וצדק סביבתי בישראל

מוגש ליו"ר הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת ח"כ ד"ר עליזה לביא

מושב מיוחד לרגל יום הסביבה בעולם, 4 ביוני 2013

תכנון מגדרי משמעותו מיפוי צרכים תכנוניים של קבוצות שונות בקרב אוכלוסיות נשים וגברים, בהתאמה למאפייני גיל, מיקום גיאוגרפי, תרבות ומגזר וכן בהקשרים של תפקוד מוניציפאלי ואזורי, נגישות תחבורתית, תעסוקה ועוד. דו"ח מחקרי חדש של האגודה לצדק סביבתי, הבוחן את מצב הצדק הסביבתי בפרמטרים מדידים שונים, ב- 200 רשויות מקומיות בארץ, מלמד על פערים גדולים בין יישובים יהודים וערבים בתשתיות ותכנון סביבתיים. במסגרת המחקר נבחנו חמישה תחומי ליבה מרכזיים המגדירים את איכות החיים והסביבה, ואת מידת הסיכונים הסביבתיים והבריאותיים ביישובים, כדלקמן: טיפול בביוב, איכות המים, נגישות לתחבורה ציבורית, זיהום אוויר ושטחים ציבוריים פתוחים. למעט תחום זיהום באוויר בו בדקנו נתונים אזוריים ולא יישובים, בשל אופי פיזור מזהמים באוויר, הרי שבכל ארבעת התחומים של תכנון ותשתיות קיימים פערים משמעותיים ביחס בין יישובים יהודים וערבים וכמו כן הבדלים מעמדיים בין יישובים המשתייכים לאשכולות תחתונים לבין אשכולות עליונים של משרד הפנים¹. הפערים הגדולים ביותר התגלו בתחום התכנוני של השטחים הציבוריים הפתוחים (שצ"פ). בממוצע משוקלל ביישובים יהודים לעומת יישובים ערבים - יש פי יותר 21 שצ"פ לנפש (0.34 לעומת 7.36), ו- 94% מהיישובים בהם יש 0 שצ"פ לנפש, הם יישובים ערבים.

על רקע נתונים אלה של אי שוויון סביבתי קיצוני בין יישובים, לאחרונה התפרסם כי משרד השיכון גיבש תקן תכנון גנים ציבוריים, שלפיו אדריכלים יתכננו שטח קטן יותר של גנים ציבוריים ושטחים פתוחים ביישובים ערביים וחרדיים בישראל לעומת יישובים יהודיים. לפי ההנחיות, בעיר ישראלית רגילה יש לתכנן 15 מ"ר גנים לנפש, ואילו בערים חרדיות וערביות 10 מ"ר גנים לנפש בלבד.

לאור ממצאי המחקר שערכנו ובעקבות ההנחיות המפלות של משרד השיכון, הדיון בנושא תכנון כולל ותכנון מגדרי חייב לכלול את ההתייחסויות הבאות:

1. בחינה מחדש של המלצות משרד השיכון לגבי תקן מפלה בתכנון גנים ציבוריים. לאור אי השוויון הקיצוני בשצ"פ ולאור החיוניות החברתית, הכלכלית והסביבתית של שטח פתוח לכל קבוצות האוכלוסייה, יש לפעול לצמצום האי שוויון במרחב בכל הקשור להקצאת שטחים פתוחים ביישובים ערביים לעומת יישובים יהודים.
2. פיתוח וקידום מנגנונים של שיתוף ציבור מהותי בהליכי תכנון מקומיים, בשיתוף עם קהילות ויישובים, תוך מתן תשומת לב מבוססת למידת שטח של מאפיינים קהילתיים ומגדריים, בפרט ביישובים חלשים ומגזריים.
3. פיתוח תכניות לעידוד תרבות פנאי בשטח פתוח – בצד הגברת המודעות לחשיבות בילוי בשטח פתוח וירוק, יתרונות בריאותיים לשהייה בחוץ ובכלל זה להתפתחות תקינה של ילדים, היכרות עם חי וצומח בסביבת המגורים – גם פיתוח פעילות אקטיבית של שימושים בשצ"פ, כמסלולי הליכה מותאמים לקבוצות שונות בהן נשים, ילדים, משפחות.

¹ אפיון רשויות מקומיות וסיווגן לפי הרמה החברתית כלכלית של האוכלוסייה בהתאם לפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה